

ATATÜRK VE KAHRAMANLIK KAVRAMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ömer Faruk KIRMIT*

ÖZ

Hemen hemen her millette, sıkıntılı zamanlarda kendini ortaya atarak, halkını kurtaran ve bu nedenle halkı tarafından unutulmayan kahramanlar vardır. Bu kahramanlar, sadece halkının sevgi, saygı ve güvenini kazanmakla kalmamıştır. Onlar; kutsal sayılan değerler ve vatani için canını hiçe saymış, çeşitli mücadelelere girişmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk de bunlardan birisidir. Bu nedenle bu çalışma, Atatürk'ün kahramanlık ve cesaretini değerlendirmek, onun bu yönünün genç nesillere tanıtmak için kaleme alınmıştır. Çalışmada Atatürk'ün gençlik yıllarından itibaren vefat etmesine kadar olan sürede kahramanlık sürecinin nasıl geliştiği anlatılmıştır. Ayrıca Atatürk'ün gösterdiği kahramanın özelliklerinden olan ahlaki değerlerin hangisini gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı, Mustafa Kemal Atatürk'ün kahramanlık özelliklerine ilişkin, kuramsal bir derleme çalışması yapmaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün kahramanlık özellikleri, tarih ve belgeler kaynak alınarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla çeşitli tarihsel kaynaklar taranarak, onun hakkında yazılmış telif ve tercüme eserlerden yararlanılmıştır. Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler tarama modeliyle elde edilmiştir. Çalışmada, Atatürk'ün hem Türk milletinin hem de bütün dünyanın gözünde büyük bir kahraman sayıldığı ve örnek alınması gereken bir kişi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Atatürk, Kahramanlık, Cesaret.

AN EVALUATION ON ATATURK AND THE CONCEPT OF HEROISM

ABSTRACT

In almost every nation, there are heroes who come forward in troubled times and save their people and therefore are not forgotten by their people. These heroes not only won the love, respect and trust of their people. He risked his life and engaged in various struggles for them, for the values considered sacred and for his homeland. Gazi Mustafa Kemal Atatürk is one of them. For this reason, this study was written to evaluate Atatürk's heroism and courage and to introduce this aspect of him to the younger generations. The study focuses on how the heroic process was in Atatürk's life from his youth to his death. In addition, it has been determined which of the moral values that are the characteristics of the hero that Atatürk shows. The aim of the study is to make a theoretical compilation study on the heroic characteristics of Mustafa Kemal Atatürk. The heroic characteristics of Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, were evaluated by taking history and documents as a source. For this purpose, historical sources were scanned and copyrighted works written about him were used. The information obtained from these sources was obtained by scanning model. As a result, it was concluded that Atatürk was a great hero in the eyes of both the Turkish nation and the whole world, and that he was a person who should be taken as an example.

Keywords: State of the Republic of Turkey, Atatürk, Heroism, Courage.

Atf: KIRMIT, Ö. F. (2022). "Atatürk ve Kahramanlık Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme" İlişkisi", İMGELEM, 6 (10): 221-248.

Citation: KIRMIT, Ö. F. (2022). "An Evaluation On Atatürk and The Concept Of Heroism", İMGELEM, 6 (10): 221-248.

Başvuru / Received: 28 Aralık 2021 / 28 December 2021

Kabul / Accepted: 8 Nisan 2022 / 8 April 2022

Derleme Makale / Review Article.

EXTENDED ABSTRACT

Various definitions have been made about the word hero, as in many other words. According to the Turkish Dictionary, which is the most widely used in Turkey and published by the Turkish Language Association, the hero is; While it is defined as "a person who shows

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı F.E.F, Tarih Bölümü, E-mail: kirmit1989@hotmail.com, ORCID Numarası: 0000-0003-1219-2647

usefulness in war or in a dangerous situation; alp, valiant. Someone who has an important place in an event. The most important person in literary genres such as novels, stories, theaters, etc.", heroism is expressed as "heroic behavior, valor".

Heroism is very important for the Turkish nation. Because the Turks emerged on the stage of history as a raiding nation. Strength and the ability to move quickly are very important in raiding. For this reason, in this period when force and movement were always at the forefront, heroism has always maintained its importance in the eyes of society. When we look at the literature about the features of the hero, it is seen that these features are similar in almost all of them.

Another feature that distinguishes heroes from others is that they are fearless. It can even be said that not being afraid is a distinguishing feature of heroes in general. To explain this through the example of a hero and a coward; When the coward feels or sees fear, he runs away. But the hero is not like that. As soon as he sees fear, he bravely confronts and fights it. In fact, the following criteria of heroism, which is also described as a social behavior, are as follows: 1- Taking action to serve people in need. In other words, to work for the interests of others before himself, to look out for their benefit. 2- To act voluntarily in a job. That is, the heroic act to be done must have been done of his own free will. 3- Acting knowing the risks that may arise in the activity to be done, that is, the hero taking risks. 4- There is no expectation of personal gain when the work is started and when the work is finished. The hero must be humble, that is, humble (i.e. willing to admit faults, unwilling to see himself as a hero). This can also be called being more aware of others and one's surroundings and a balanced time perspective. Ignoring their own safety and instead serving others, trying to ensure their safety. Being ordinary like everyone else, as well as showing courage and risk/sacrifice to overcome group acceptance. Having a sense of responsibility (i.e., respecting just authority while rebelling against unfair systems)

Except for all the heroes, it is possible to say that Atatürk changed the definition of heroism that existed before him. Atatürk came forward by sacrificing himself in order to protect his homeland, nation and freedoms, after the defeat of the Ottoman Empire in the First World War, and then the signing of the Armistice of Mudros and the invasion of a large part of the homeland by the enemy. He went to Samsun on 19 May 1919 and started the National Struggle under his leadership. It is one of the great developments in history that he completely expelled the enemy from Anatolia as a result of the National Struggle and later established the Republic

of Turkey. Thus, Atatürk not only realized the classical period hero element in his personality, but also created a new hero type by using modern period tools and equipment. First he saved the country from the enemy with his gun in his hand, then he left his gun completely, took a pen in his hand and continued his struggle in this way. He established the State of the Republic of Turkey and made political, social and cultural reforms in order to bring the Turkish society to the level of civilized states. As a result of these, he has become one of the rare personalities in history. Therefore, his actions left deep traces not only in the memories of the Turkish nation, but also in the memories of other nations. The heroism of Atatürk to save his homeland from the enemy and various moral characteristics of the heroes have been described in many works until today. The generations that grew up under the roof of the Republic of Turkey, grew up aware of all that Atatürk did and adopted him as role-model heroes by shaping the heroic characteristics unique to him in their own minds.

. The aim of the study is to describe the heroic characteristics of Atatürk, who is a human like everyone else, in the context of history and to establish connections between the information obtained from them and Atatürk's heroic characteristics. In this direction, first of all, it will be explained that both the Turkish people and the whole world gave Atatürk the title of hero, and then examples of heroism from Atatürk's life will be evaluated.

The founder of the State of the Republic of Turkey, attracted the attention of the whole world, and also has a military, political, etc. history in world history. has been the subject of such abilities. For this reason, not only the Turkish nation, but also foreigners described him as a hero. When describing him, foreigners used 73 adjectives that emphasize both leadership and heroism. Some of them are as follows: "Leader of Turkey", "Hero of the Islamic World" "Hero of the East" "Universal Face", "The Greatest Man of Our Age", "One of the World's Greatest Statesmen", "One of the World's Greatest State Founders", "One of the World's Greatest Faces" "Liberty Champion", "One of the World's Greatest Reformers"

An important point is that foreigners describe Atatürk as "Hero of the Islamic World" and "Hero of the East". As a matter of fact, he founded the Republic of Turkey at the end of the National Struggle and carried out many reform movements. Thus, it set an example for the backward Islamic/Eastern nations and became a hope for them. Especially before the Asian and African nations, which were exploited by the West, Atatürk was almost made a hero. It is an undeniable fact that foreigners did not give this title to Atatürk for nothing. We can evaluate this situation among the characteristics of the hero. The hero sets an example for his people and

even the whole world with his actions. Atatürk won the National Struggle against the world's most powerful colonial Western states in science and technology. For this reason, he has been the hero of all Muslim peoples from Morocco to Indonesia, who have been exploited by the same states for many years, as well as the nations that are oppressed and exploited by the Westerners. The heroism he showed and the light he brought did not only illuminate the East, but also spread to the whole world. The exploited states gained their independence years later by taking Atatürk and the Republic of Turkey as an example.

Giving the following example from the impressive speeches encountered in the examinations of Atatürk commemoration ceremony will provide a better understanding of the subject. When the speech given by Ahmet Hamdi Tanpınar, one of the leading figures of Turkish literature, at the Atatürk Commemoration Ceremony on November 10, 1960, was examined in general, the heroic feature was highlighted as the most important quality after Atatürk's leadership. He stated that Atatürk, above all else, was a national hero in the eyes of the Turkish nation, emphasizing that he was a great and comprehensive hero because of this. Tanpınar also said that İsmet İnönü addressed his spirituality as the unique hero Atatürk. It is seen that Tanpınar carries Atatürk's heroism even further in his work titled "Like I Live". He stated that history and epic could not share Atatürk and said, "He became a legendary hero right before our eyes and in a century when doubt was essential." Here, as Tanpınar emphasizes, the point that should be emphasized is Atatürk's characterization as "hero in the great and comprehensive sense". This statement is not an exaggeration, on the contrary, it is reality. This reality will be seen with all its clarity when one looks at his whole life.

When historical heroes are looked at, it is seen that they are generally of military origin. They combine their military leadership with political leadership. As a matter of fact, Atatürk is of military origin. Atatürk was interested in the military profession from the very beginning of his childhood and therefore he wanted to be a soldier. But his mother, Zübeyde Hanım, did not allow him to become a soldier. Without telling his mother, Atatürk took the military exams with the encouragement and help of his neighbors, Major Kadri Bey, and successfully enrolled in Thessaloniki Military High School in 1893. It is possible to say that the most important school in Atatürk's life and education process was Thessaloniki Military High School. Because this high school was also given education with modern methods. One of the most important features that distinguishes the military high school from the others was that they enabled the students to rise according to their abilities. In Thessaloniki Military Secondary School, Turkish made up 43 percent of the lessons, while mathematics-science lessons made up 12 percent, social classes

made up 7 percent, Arabic-Persian 20 percent, French 9 percent, and applied lessons 9 percent. For this reason, it is seen that an education program was implemented in Thessaloniki Military High School that would contribute to Atatürk's personal development and leadership in the following years. Afterwards, Atatürk studied at the Manastır Military High School between 1896-1899, respectively, and entered the Military Academy in 1899. As a matter of fact, the quality modern education he received here, his constant social contact with people, the establishment of close friendships with qualified people studying here, etc. Things like this had a great contribution in creating his heroic features and especially in triggering this aspect. For this reason, it is possible to say that the education that Atatürk received in these military schools played a major role in the heroic character. Military service became Atatürk's destiny. Thanks to that fate, he became the leader and hero of the Turkish nation.

Heroes fight for their society and dedicate their lives to them. Society expects the hero to succeed. In the end, if the hero succeeds, the society glorifies him, calling him a champion, etc., except for characterizing him as a hero. They call it someone with superior qualities, such as After the Battle of Sakarya was won, Mustafa Kemal Atatürk was given the title of "Gazi" with the rank of "Mushir" (Marshal) with the law enacted on September 19, 1921. As a matter of fact, it is possible to say that the title of Gazi is also used in the sense of champion, apart from the meaning of the one who defeated the enemy in the war and returned alive. He is a Gazi who emerged as a champion in the eyes of the Turkish nation.

GİRİŞ

Kahraman kelimesi hakkında, pek çok kelime de olduğu gibi çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Türkiye’de en yaygın olarak kullanılan ve Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlük’e göre kahraman; *"Savaşta ya da tehlikeli bir durumda yararlılık gösteren kimse; alp, yiğit. Bir olayda önemli yeri olan kimse. Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi"* şeklinde tanımlanırken, kahramanlık, *"kahramanca davranış, yiğitlik"* olarak ifade edilmektedir (Türkçe Sözlük 2014: 342; Türk Dil Kurumu Sözlükleri 2022).

TDK’nin yaptığı bu tanımın dar manada, yeterli olmadığını belirterek bunun Türk kültür tarihinde geniş anlamını ele alarak başlamak gerekir. Çünkü kahramanlık, kendisini ortaya çıkaran sebepleri örf, kültür ve ananelerden alır. Bunlardan bağımsız bir değerlendirme yapmak hem anlamını daraltmak hem de kelimeyi asıl hüviyetinden koparmak manasına gelir. Kahraman kelimesi hem sıfat hem de isim olarak kullanılan Farsça kökenli bir sözcüktür. Bu

kelimenin Türk kültüründe nasıl oluştuğuna dair genel bir anlatımı Bahaddin Ögel’de görmekteyiz.

Kültür tarihçisi Ögel, ‘13. Yüzyıl Sonlarına Kadar Türklerde Devlet Anlayışı’ adlı eserinde Türk devletlerinin dayandıkları ana prensipler arasında alplık ve şecaatin de olduğuna değinmiştir. Ögel, bunu alp ile alplık anlayışı altında inceleyerek, alplığın Türk toplulukları ile Türk devletlerinde büyük bir yer tuttuğunu belirtmiştir. Hatta ordu ve askerlik teşkilatının bu anlayış üzerine kurulduğuna atıf yaparak, Türk devletlerinin de dayandığı yegâne gücün önce ordu sonra ise alplık ve şecaat olarak ifade etmiştir (Tural 1994: 695).

Fuat Köprülü de alp kelimesinin Türk tarihinde erken dönemlerden itibaren kullanıldığını söylemektedir. Bazen isim bazen sıfat olarak kullanılan bu kelime kahraman, yiğit ve cesur gibi anlamlara gelmektedir (Köprülü 2006: 368). Bu açıklamadan yola çıkarak Farsça olan kahraman kelimesinin, Türkçedeki eş anlamlısının alp olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bunların dışında yiğit, şecaat, bahadır, mert vb. gibi kelimeler de bu anlamı vermektedir.

Türk milleti için kahramanlık çok önemlidir. Çünkü Türkler, tarih sahnesine akıncı bir millet olarak ortaya çıkmıştır. Akıncılıkta kuvvet ve hızlı hareket etme kabiliyeti çok önemlidir. Bu nedenle kuvvet ve hareketin daima ön planda olduğu bu dönemde kahramanlık, toplum nezdindeki önemini sürekli korumuştur (Gök 2019: 18). Kahramanın özellikleri hakkında alan yazınına bakıldığında, hemen hemen hepsinde bu özelliklerin benzer olduğu görülmektedir. Bunun için kahramanın özelliklerini birkaç farklı kaynaktan aktaracak olursak genel olarak şöyledir:

Tural, “Kahramanlık Kavramı ve Atatürk’ün Kişiliğinde Bu Kavramın Yeri (Trablusgarp, Çanakkale ve Sakarya’dan İzmir’in Alınışına)” adlı makalesinde, Türk kültüründe, kahramana alp denildiğini de belirttikten sonra, kahramanın özelliklerini Türk kültürüne has biçimde sıralamıştır:

“Kahraman veya alp, devlet veya milletin, vatan saydığı topraklardaki hürriyetine ve bağımsızlığına, kutsal bildiklerine saldırıldığında, hayatla bağı olan her türlü cazip unsurlara sırt çevirip, malını, rahatını, canını ortaya koyma iradesidir. Kahramanlık, geçmişe, karşı da, geleceğe karşı da sorumluluk duyarak, kendine kendi iradesiyle özveri gösterme emrini vermektir. Cesaret kahramanlığın ön şartıdır. Cesur olmak yanında fedakârlık ve kararlılık, kahramanlığı ortaya koyan üç ana şart olmaktadır. Kahramanlar, milli benlik ve kimliğin timsali olan insanlardır. Tarihi kahramanlar, iç düşmanların çok güçlendiği dönemlerde ortaya çıkabileceği gibi, dış düşmanların, bir bölgeyi veya ülkeyi sindirmek, yıldırma, çaresiz bırakarak yok etmek istediği zamanlarda da meydana çıkabilirler. Kahramanlar milli bir ihtiyacın sonunda ortaya çıkmışlarsa, aynı zamanda önder (lider) olurlar. Kahraman şuurlu bir milli gayenin,

Atatürk ve Kahramanlık Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme

kararlılığın, fedakârlığın ve ümidin beslediği cesaretliliktir. Atılganlık ve mücadele cesurca ısrar, kahramanı çılgından ayıran en önemli özelliktir. Kahramanların bir kısmı şehit bir kısmı gazi olur, bunların birbirinden üstünlüğü yoktur. Kahramanlar ani karar verebilen ve kararlılığı yanında kimlerle iş birliği yapılacağına sezgi sahibi insanlardır. Başkalarındaki özellikleri sezen, yönlendiren bir irade ve cesaret sahibi olabilene kahraman denir..." (Tural 1994: 697-698).

Riches "*Kahraman nedir?*" başlıklı çalışmasında kahramanların karakteristik özelliklerinin, profillerinin neler olduğunu tespit etmiştir (Riches 2017). Bunlar: Cesaret, Azim: Sebat ve çalışkanlık; Dürüstlük: Otantiklik ve bütünlük; Yiğitlik: Bahadırılık, Nezaket, Küçümseme; Bilgelik: Bakış açısı, Utanç, Toplumsal farkındalık; Merak: İlgi, deneyimlere açıklık; Azimlendirmek: Canlılık, coşku; Yaratıcılık: Orijinallik, pratik zekâ, Risk almak, Neşeli olma; Hiddet: Haksızlıktan dolayı kızgınlık, ahlaki öfkeli hareket; Maneviyat: İnanç, İhtiyat, Sevgi, Öğrenme sevgisi, Empati, Bağışlayıcılık, İğrenme, nefret, İğrenme, yüceltmedir (Mert 2021: 131).

Erich Fromm ise, kahramanlık kavramını iki farklı olgu ile tanımlamaktadır: sahip olma ve olma. Fromm'a göre toplum içinden herhangi sıradan insanlar, sahip olmanın vermiş olduğu güven duygusunu tercih ederlerken; kahraman olarak tanımlanan kişiler ise bir bilinmeyene doğru giden ve hiç tanınmayana atılmaktan korkmayanlardır. Sıradan insanlar sahip olmayı seçerken kahramanlar ise olmak olgusu peşindedirler (Fromm 2003: 149-150). Aslında Fromm'un, burada hem kahramanın kelime anlamını hem de kahramana ait özellikleri iç içe verdiği görülmektedir. Onun bu değerlendirmesi biraz karışık gibi gözükse de özünü vermesi açısından farklı bir değerlendirme olduğu aşikârdır.

Kahramanları, diğerlerinden ayıran diğer bir özellik ise korkusuz olmalarıdır. Hatta korkmamanın, genel olarak kahramanların ayırt edici bir özelliği olduğu söylenebilir. Bunu bir kahraman ve bir korkak örneği üzerinden açıklamak gerekirse; korkak, korkuyu hissedince veya görünce oradan uzaklaşır, kaçır. Ama kahraman öyle değildir. O korkuyu gördüğü anda onunla cesurca yüzleşir ve savaşıır. Aslında, bunun dışında sosyal bir davranış olarak nitelendirilen kahramanlığa ait aşağıdaki kriterler şunlardır: 1- İhtiyacı olan insanlara hizmet etmek için harekete geçmek. Yani kendinden önce başkalarının çıkarları için çalışmak, onların faydasını gözetmek. 2- Bir işte gönüllü olarak harekete geçmek. Yani yapılacak olan kahramanca davranışın kendi isteğiyle yapmış olması gerekir. 3- Yapılacak olan faaliyette ortaya çıkabilecek riskleri bilerek hareket etmesi, yani kahramanın risk alması. 4- İşe başladığında ve iş bittiğinde herhangi bir kişisel kazanç beklentisi olmamasıdır (Mert 2021: 126-128). Kahraman, mütevazı, yani alçak gönüllü olmalıdır (yani hataları kabul etmeye istekli, kendini

kahraman olarak görme konusunda isteksiz). Buna diğerlerinden ve çevresinden daha bir farkında olmak ve dengeli zaman perspektifi de denilebilir. Kendi güvenliğini önemsememek ve bunun yerine başkalarına hizmet etmek, onların güvenliğini sağlamaya çalışmak. Herkes gibi sıradan olmak, bunun yanında grup kabulünü aşmak için cesaret ve risk / fedakârlık göstermek. Sorumluluk duygusuna haiz olmak (yani, adil olmayan sistemlere isyan ederken adil otoriteye saygı duymak) (Mert 2021: 117-144).

Fakat şurası da bir gerçektir ki yaşanılan dönemin şartları değiştikçe kahraman özelliklerini taşıyan tipin özelliklerinde de bazı değişiklikler olmuştur. Bu değişiklik günümüze yaklaştıkça daha belirginleştiği görülür. Özellikle Tanzimat sonrası kahraman kimliğini yalnızca tek bir tip ile açıklamaya çalışmak oldukça zor olmaktadır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki paylaşım planları, değişen medeniyet dairesi, Batı'ya yönelme, uzun süren savaşlar ve değişen devlet anlayışı kahraman vasfını taşıyacak kişilerden de beklentileri değiştirmiştir. Kahramanın mücadelesi; zihinlerde, gazetelerde, dergilerde olduğu kadar savaş meydanlarında da devam etmiştir. Kahraman unvanını alabilen farklı tipler ortaya çıkmıştır (Gök 2019: 18-19). Çünkü toplum içinde, kahramanların ortaya çıkması için ya ortada bir kargaşa ya da iç unsur tehdit edebilecek birkaç şeyin bulunması gerekmektedir. Bu dönemde beklenen kahramanın özellikleri, dönemin koşulları gereği önceki kahramanlardan daha farklı olmuştur. Yalnızca kılıcı, silahı ile düşmana karşı koyan kahraman imajı artık mücadele için yeterli değildir. Bilim ve sanatta oldukça ileride olan Batı'ya yetişebilmek için bu kez kahramanın düşünceleri ve bilgisiyle de halka örnek olabilecek özelliklerinin bulunması beklenmektedir. Yalnızca fiziki mücadele değil, fikrî mücadele ile halkın zihniyetinde de değişiklik yapabilecek; kılıçtan ziyade (ya da kılıç ile birlikte) kalemi ile mücadeleyi sürdürecektir bir kahraman modeli ortaya çıkmaktadır (Gök 2019: 30-31). Bundan da anlaşılacağı üzere, kahraman unvanı verilecek kişi de öncekinden farklı özellikler aranmış veya görülmüştür.

Alman düşünür ve siyaset sosyolojisinin en önde gelen isimlerinden olan Weber, karizmatik otorite sahipleri olarak tanımlanan kişilerde aranan özelliklerden birisinin, kahraman sıfatını kazanmış kişiler olduğunu belirtmiştir. Kahraman denilen karizmatik kişilerin en başlıca özellikleri, halkta bir inanç oluşturmalarından meydana gelmektedir (Aşkun 1998: 204-205). Toplum içinde genel olarak karizmatik lider olarak tanımlanan kişilere bakıldığı zaman bunlar ülkelerinin bir kaos ortamına düştüğü zaman ortaya çıktıkları görülür. Bunların içinde en çok tanınan kişilerin başında Atatürk, Gandhi, Hitler, M. Luther King vb. gibi tarihe mal olmuş liderler gelir. Şunu da diyebiliriz ki bu liderlerin ortaya çıkmasında

tamamen ülkelerinin içinde bulunduğu olumsuz koşullar etkili olmuştur. Toplumlar; savaş durumu, düşman işgali, ülkenin siyasi istikrarsızlığı, iç çekişmeler, ekonomik vb. gibi bir takım kaosa yol açacak olumsuz koşullarda bir kahramana ihtiyaç duyarlar. Böyle durumlar, bilhassa kahramana duyulan gereksinimi daha artırmaktadır. Özellikle kahramana, en çok kendi içlerinde yeteri kadar organize olamamış toplumlar ihtiyaç duyarlar. Bu toplumlar, iç işlerini düzene koyup, dışarı karşı hareket yapabilmek için bir kahramanı beklerler (Baltaş 2000: 105).

Bu anlatımın bir benzerini şöyle de ifade edebiliriz: 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan liderlerin kişisel özellikleri değerlendirilirken, en başında kahraman olarak nitelendirdikleri görülür. Çünkü bu liderler ülkelerinin işgalden kurtulması için düşmana karşı ulusal bağımsızlık mücadelesi vermiş hem lider hem de kahraman olarak değerlendirilmişlerdir (Ergun ve Yalçınkaya 2018: 694). Atatürk, Gandhi, Hitler gibi kişiler 20. yüzyıl başında bu koşullar altında ortaya çıkmış liderlerdir.

Bütün kahramanlar haricinde, Atatürk'ün kendisinden önce var olan kahramanlık tanımını bir hayli değiştirdiğini söylemek mümkündür. Atatürk, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilmesi, akabinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanarak vatan topraklarının çok büyük bir kısmının düşman işgali altına girmesiyle beraber, vatanını, milletini ve özgürlüklerini korumak adına kendini feda ederek ortaya atılmıştır. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak, kendi önderliğinde Millî Mücadele'yi başlatmıştır. Onun, Milli Mücadele sonucunda Anadolu'dan düşmanı tamamen atması ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurması tarihte görülen büyük gelişmelerden birisidir. Böylece Atatürk, hem klasik dönem kahraman unsurunu kişiliğinde gerçekleştirmiş hem de modern dönem araç-gereçlerini kullanarak yeni bir kahraman tipini ortaya çıkarmıştır. Önce elinde silahı ile vatani düşmandan kurtarmış sonra ise silahını tamamen bırakarak, eline kalem almış ve mücadelesini bu şekilde devam ettirmiştir. O, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuş ve Türk toplumunu uygar devletler seviyesine getirmek için siyasal, sosyal ve kültürel alanda inkılaplar yapmıştır. Bunların sonucunda, tarihte ender rastlanan şahsiyetlerden birisi haline gelmiştir. Bundan dolayı onun yaptıkları, sadece Türk Milleti'nin değil diğer milletlerin hafızalarında da derin izler bırakmıştır. Atatürk'ün vatan topraklarını düşmandan kurtarmak için gösterdiği kahramanlıklar ve kahramanlara ait çeşitli ahlaki özellikler günümüze kadar birçok eserde anlatılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti çatısı altında yetişen nesiller, Atatürk'ün bütün yapıp ettiklerinden haberdar şekilde büyümüş ve ona has olan kahramanlık özelliklerini kendi dimağlarında şekillendirerek, onu rol-model kahramanları olarak benimsemişlerdir.

Çalışmanın amacı, herkes gibi bir insan olan Atatürk'ün, kahramanlık özelliklerini tarih bağlamında anlatmak ve bunlardan elde edilen bilgilerle Atatürk'ün kahramanlık özellikleri arasında bağlantılar kurmaktır. Bu doğrultuda öncelikle Atatürk'e hem Türk halkının hem de bütün dünyanın kahraman unvanı verdiği anlatılacak ve ardından ise Atatürk'ün yaşamından kahramanlık örnekleri değerlendirmelerine yer verilecektir.

Atatürk'ün Hem Türk Milleti Hem de Bütün Dünya Tarafından Kahraman Olarak Anılması

Dünya tarihi akışına damga vuran bazı dönüm noktaları bulunmaktadır. Bu dönüm noktalarını belirleyen ve ön plana çıkan insanlar vardır. Bunlardan birisi de Mustafa Kemal Atatürk'tür. Atatürk, sadece Türk tarihi için değil dünya tarihi açısından da çok önemli bir kişidir. Çünkü o 20. yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vurmuş, günümüze kadar etkisini devam ettirmiş ve bu etkiyi asırlar boyunca koruyacağı muhakkak olan bir lider/kahramandır. Bu zamana kadar Atatürk hakkında pek çok çalışma yapılmış ve çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Fakat Atatürk'ün kahramanlık özelliği altında yapılan çalışmaların çok az olduğu görülmüştür. Nitekim az olan bu çalışmalarda ise Atatürk'ün kahramanlığı liderlik adı altında incelenmiş ve bu özelliği ön plana çıkarılmadan çoğu kez dolaylı olarak vurgulanmaya çalışılmıştır. Her ne kadar liderin özelliklerinden olan kahramanlık ve kahramanın özelliklerinden olan liderlik birbirinden ayrılmaz bir bütün olsa da farklı başlıklar altında Atatürk'ün kahramanlık özelliğinin anlatılması tarih disiplini açısından önem arz etmektedir.

Bu disiplin çerçevesini açmadan önce bir kişinin düşmanları tarafından bile kahraman olarak anılması ve bunun resmî belgelerde dahi belirtilmesi o kişi için çok büyük bir bahtiyarlıktır. Bunu, tarihi değerini o gün değerinin bilinmesi ve bu değerinin tasdik edilmesi olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü bu başlık adı altında anlatılacaklar bu bağlamda ele alınacaktır.

Mustafa Kemal Atatürk, sadece Türk halkı tarafından değil Millî Mücadele Döneminde kendisini hain, düşman olarak belirten İstanbul Hükümeti tarafından da kahraman olarak nitelendirilmiştir. Atatürk, Millî Mücadele Dönemi'nde sadece düşmana karşı değil İstanbul Hükümeti'ne karşı da mücadele edilmiştir. İstanbul Hükümeti, Milli Mücadele'nin başlarında onun hakkında idam emri vermesine rağmen, Mustafa Kemal'in 10 Eylül 1922'de İzmir'e geldiği gün "*Kumandan-ı Besâlet*" yani Kahraman Komutan diye hitap edilen bir telgraf göndermişlerdir (Kocatürk 1973: 223). Tarih, her ne kadar yenilen tarafı öteki olarak gösterse de burada İstanbul Hükümeti'nin bu telgrafının kayda geçirilmesi önemli görülmektedir.

Atatürk ve Kahramanlık Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme

Atatürk'ün kahraman olduğu kendini sevmeyen kişiler tarafından dile getirilmesi, onun kahraman olarak addetmemizde ne kadar haklı olduğumuzu göstermek açısından vurgulanması gereken önemli bir örnektir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu, bütün dünyanın ilgisini çekmiş ve ayrıca dünya tarihine askeri, siyasi vb. gibi kabiliyetleri ile konu olmuştur. Bu nedenle onu sadece Türk Milleti değil yabancılar da kahraman olarak nitelendirmiştir. Yabancılar onu tanımlarken hem liderlik hem de kahramanlık vasfını ön plana çıkaran 73 sıfat kullanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: "*Türkiye'nin Lideri*", "*İslam Dünyasının Kahramanı*" "*Doğunun Kahramanı*" "*Evrensel Sima*", "*Çağımızın En Büyük Adamı*", "*Dünyanın En Büyük Devlet Adamlarından Biri*", "*Dünyanın En Büyük Devlet Kurucularından Biri*", "*Dünyanın En Büyük Simalarından Biri*" "*Hürriyet Şampiyonu*", "*Dünyanın Yetiştirdiği En Büyük Reformcularından Biri*" (Toksoy 2006: 142).

Burada dikkat çeken önemli bir hususta yabancıların Atatürk'ü "*İslam Dünyasının Kahramanı*" "*Doğunun Kahramanı*" olarak nitelendirmeleridir. Nitekim o yaptığı Millî Mücadele sonunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuş ve birçok inkılap hareketi gerçekleştirmiştir. Böylece geri kalmış olan İslam/Doğu milletlerine örnek teşkil etmiş, onlara umut olmuştur. Özellikle Batı tarafından sömürülen Asya ve Afrika milletleri nezdinde Atatürk adeta kahramanlaştırılmıştır. Yabancılarının bu sıfatı Atatürk'e boşuna vermedikleri yadsınamaz bir gerçektir. Bu durumu kahramanın özellikleri arasında değerlendirebiliriz. Kahraman, yaptıklarıyla halkına hatta bütün dünyaya örnek olur. Atatürk, bilim ve teknolojiye dünyanın en güçlü sömürgeci Batı devletlerine karşı Millî Mücadele'yi kazanmıştır. Bu nedenle o, uzun yıllardır aynı devletler tarafından sömürülen Fas'tan Endonezya'ya kadar bütün Müslüman halkların ve bunun yanında gene Batılılar tarafından ezilip sömürülen ulusların da kahramanı olmuştur. Onun gösterdiği kahramanlık ve getirdiği ışık sadece Doğuyu aydınlatmakla kalmamış, bütün dünyaya da yayılmıştır. Sömürülen devletler Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kendilerine örnek alarak, yıllar sonra bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Burada konunun daha iyi anlaşılması için Atatürk ile çağdaş olan ve onu tanıyan kişilerin sözlerinden örnek vermek gerekir. İngiliz devlet adamı David Lloyd George, "*Yüzyıllar, nadir olarak dahi ve kahraman yetiştirir. Şu talihsizliğimize bakın ki, çağımızda o büyük dahi, o büyük kahraman Türk Milletine nasip oldu*" demiştir (Şapolyo 1958: 508). Lloyd George'ye bu sözü boşa söylemiş değildir. Nitekim Millî Mücadele Dönemi'nde İngiltere

Başbakanı ve Atatürk'le devamlı irtibat halinde olan kişidir. Hatta Millî Mücadele'nin zaferle taçlandırılması sonucunda İngiltere'de hükümet düşmüştür. Lloyd George, Başbakanlıktan ayrılmış, bir daha iktidar olamamıştır. Onun, hükümetten düşmesinin de müsebbibi Atatürk ve gösterdiği kahramanlık olmuştur.

Dönemin ABD Ankara Büyükelçisi Charles H. Shrill, yazmış olduğu "*A Year's Embassy To Mustafa Kemal*" adlı eserinde Atatürk için en doğru, etkili ve en çarpıcı sıfatları kullanmıştır; "*Bugün, dünyanın hiçbir yerinde devlet adamlığı bakımından Atatürk'ten üstün kimse yoktur.*" "*...bir kurtarıcı, bir yeniden canlandırıcı, bir milli kahraman ve dünya çapında bir devlet adamı...*" Atatürk'e, bir yabancı devlet adamı tarafından kurtarıcı, kahraman ve üstün devlet adamı vb. gibi sıfatları kullanması, onun ne kadar önemsendiğinin bir göstergesidir (Özçelik ve Güneş 2016: 260). Ortadoğu, İslam ve Türkler hakkında araştırmaları ile bilinen oryantalist Bernard Lewis, Atatürk'ün Millî Mücadele Dönemi'nde gösterdiği kahramanlığının, dünyada adı kahraman olarak anılan diğerlerinden daha farklı bir konumda olduğunu belirtmiştir. Lewis, bu cümlesini şöyle desteklemiştir. Atatürk, 1923 tarihinde daha çok şan ve şeref kazanabilecekken, elinde yeni ihtiraslar uyandıracak fırsatlara sahip olmasına rağmen, bunların hepsini reddetmiştir. Kahramanlar arasında istisna olarak görülen bir gerçekçilikle, sarhoşça maceralara atılmayarak kendini tutmuş ve bunlara karşı halkını uyarmıştır (Lewis 1998: 209). Lewis, adeta Atatürk ve öteki kahramanlar olarak bir ayırım yapmış ve Atatürk'ü en büyük kahraman konumuna oturtmuştur. Onun, bu haklı ayırımına şaşırılmaması gerekir. Aksine, hak eden kişiye hakkını teslim eden bir söylem olarak değerlendirilebiliriz.

Atatürk, yaşarken olduğu gibi vefat ettiği zaman ve sonrasında hem halkının hem dünyanın gözünde hala kahramandır. Onun vefatı üzerine yapılan konuşmalarda ve çekilen telgraflarda liderlikle beraber kahramanlık özelliğinin iç içe geçtiği görülmektedir. Eski Amerikan Genelkurmay Başkanı olarak görev yapan General Mac Arthur, Atatürk'ün vefat ettiğini öğrendiği zaman; "*... Türk Milletiyle birlikte, Atatürk'ün manevi huzurunda saygıyla eğilirim. Ölümüyle dünya büyük bir dahi önderini, Türk Milleti en seçkin ve kahraman evladını, insanlık da, uzak görüşlü ve korkusuz bir savaşçısını kaybetmiştir*" demiştir (Akçakayalıoğlu 1998: 509-510). Fransız İçişleri Bakanı Albert Sarraut "*Onun kahramanlığı ve dehası o memleketin istiklalini yaratmış ve kalkınmasını temin etmiştir*"; Fransız gazeteci Pier Dominik "*Kemal Atatürk, büyük bir siyasi ve büyük bir reformatör olmadan önce büyük bir kahramandı*" demiştir. Danimarka gazetelerinin ise Atatürk'ü, tarihte kahramanlık destanı yaratan kişi olarak tanımladıkları görülmüştür. Bütün yaptıklarının, tarihte kahramanlık destanı olarak yaşayacağını yazmışlardır (Toksoy 2006: 151,158,178). Örnek verilen sözler ve gazete

demeçleri rastgele seçilmiş değildir. Dünya tarafından bir lidere, bir kahramana duyulan sevgi ve saygının söze yansımalarıdır.

Bu bahsi, son bir örnekle kapatmak gerekirse, geçmişte yapılmış olan Atatürk'ü anma töreni incelemelerinde karşılaşılan, etkileyici konuşmalardan şu örneği vermek, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Türk Edebiyatının önde gelen isimlerinden, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 10 Kasım 1960 tarihinde Atatürk'ü Anma Töreninde yaptığı konuşma genel olarak incelendiği zaman, Atatürk'ün liderliğinden sonra en önemli vasfı olarak kahramanlık özelliği ön plana çıkarılmıştır. O, Atatürk'ün her şeyden öte Türk Milleti'nin gözünde milli bir kahraman olduğunu belirtmiş, onun bundan dolayı büyük ve şumullü bir kahraman olduğunu vurgulamıştır. Tanpınar, İsmet İnönü'nün onun maneviyatına eşsiz kahraman Atatürk diye hitap ettiğini de söylemiştir (Tanpınar vd. 1960: 1-6). Tanpınar, "*Yaşadığım Gibi*" adlı eserinde Atatürk'ün kahramanlığını daha da ileri taşıdığı görülmektedir. Tarih ve destanın Atatürk'ü paylaşmadığı belirtmiş ve "*O gözümüzün önünde ve şüphenin esas olduğu bir asırda bir efsane kahramanı olmuştur*" demiştir (Tanpınar 1996: 92). Burada Tanpınar'ın da vurguladığı gibi üzerinde önemle durulması gereken husus, Atatürk'ün "*büyük ve şumullü manasıyla kahraman*" nitelendirmesidir. Bu söylemde bir abartı değil aksine realite söz konusudur. Bu realite, onun bütün yaşamına bakıldığı zaman bütün netliğiyle görülecektir.

Atatürk'ün Yaşamından Kahramanlık Örnekleri

Atatürk'ün hayatı incelendiği zaman birçok yerinde kahramanlık örnekleriyle doludur. Elbette hepsine değinilecek olsa çalışma sınırlarını aşacak ve farklı bir mecraya savrulacaktır. Bu nedenle bu başlık altında, onun hayatından bazı kahramanlık örneklerini ele alarak, kahramanlık özelliklerine ne denli haiz olduğu hakkında genel bir çerçeve oluşturulacaktır.

Kahramanların, ileride kahraman olmalarını sağlayacak süreçlerden ilki çocukluk dönemidir. Çünkü çocukluk dönemi ileride kimliğini şekillendirecek ve kişiliğini oluşturacak önemli bir merhaledir. Atatürk'ün, ileride kahraman olmasını sağlayacak olan ilk ciddi temasının henüz çocukluğunda yaşadığını tespit ediyoruz.

Babası Ali Rıza Efendi, kendisi henüz yedi-sekiz yaşlarındayken vefat etmiştir. Ali Rıza Efendinin Atatürk'ün çocukluk döneminde vefat etmesi olayı, onun hayatını değiştirmiş ve kişiliğinin oluşmasında büyük rol oynamıştır. Atatürk'ün yetim kalması, onu güçlendirmiş ve kendi kendine karar verme yeteneği sağlamıştır. Akabinde ise annesi ve kız kardeşiyle dayısı Hüseyin Efendi'nin, Langaza civarında bulunan Rapla köyünde kâhyalık yaptığı bir çiftliğe taşınmışlardır. Atatürk, buradaki köy hayatını hiç yadırgamamış aksine çabucak uyum

sağlamıştır. Burada, dayısı Atatürk'e tarla bekçiliği vazifesini vermiştir. Atatürk, kız kardeşi Makbule ile beraber bakla tarlasının kulübesinde oturur ve tarlaya gelen kargaları kovalardı. Aslında bu durum Atatürk'te toprak ve vatan sevgisini oluşturarak, ileride yurdu saldırılara karşı koruyacak ilk sahip olma, koruma duygularını geliştirerek, cesaretini arttırmıştır. Atatürk, o gün tarlayı bekleyerek gelen kargaları tarladan kovmuş, gün geldiğinde ise yurdun başını bekleyerek; Türk Milleti'ni tarih sahnesinden silmeye çalışan düşmanları kovup, Cumhuriyeti kurmayı başarmıştır (Uca 2006: 7-8).

Bu durumu şöyle değerlendirmek de mümkündür: Atatürk'ün Selanik gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişmiş bir liman kentinde ve Müslüman-Hristiyan halkın iç içe yaşadığı bir yerde doğmuş ve büyümüş olması onun düşüncelerine yansıdığı gibi kahramanlık özelliği kazanmasında da etkili olmuştur. O nedenle diyebiliriz ki kahramanların içinde bulunduğu coğrafi konum da bu özellikleri kazanmasında büyük rol oynamıştır. Çünkü kişilik ve kimliğin oluşmasında coğrafyanın önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçek asırlar öncesinden de İbn Haldun tarafından, coğrafyanın insan tabiatı üzerinde fiziki açıdan etkili olduğu şeklinde dile getirilmiştir. Atatürk'ün de içinde doğup büyüdüğü coğrafya kaderi olmuş ve bu kader onun kahraman olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tarihi kahramanlara bakıldığı zaman, genellikle asker kökenli kişiler oldukları görülmektedir. Bunlar, askeri liderliklerini siyasi liderlik ile birleştirirler (Tural 1994: 697-698). Nitekim Atatürk'te asker kökenlidir. Askerlik, onun asıl mesleğidir (Çevik 2008: 210). Atatürk, çocukluğunun en başından itibaren askerlik mesleğine meraklıydı ve bu nedenle asker olmak istemiştir. Fakat annesi Zübeyde Hanım onun asker olmasına izin vermemiştir. Atatürk, annesine söylemeden, komşuları Binbaşı Kadri Bey'in teşvik ve yardımları sayesinde askeri sınavlara girmiş ve başarılı olarak 1893 tarihinde Selanik Askeri Rüştüye'sine kayıt yaptırmıştır (Uca 2006: 9). Atatürk'ün hayatında ve eğitim-öğretim sürecinde asıl önemli olan okul Selanik Askeri Rüştüye'si olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu rüştüye de modern metotlarla eğitim öğretim verilmekteydi. Askeri rüştüyeleri diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerinden biri ise öğrencilerin kabiliyet durumlarına göre yukselebilmelerini sağlamalarıydı (Güler 2007: 63-64). Selanik Askeri Rüştüyesinde Türkçe, derslerin yüzde 43'lük kısmını kapsarken, matematik-fen dersleri yüzde 12, sosyal dersler yüzde 7, Arapça-Farsça yüzde 20, Fransızca yüzde 9, uygulamalı dersler ise yüzde 9'unu oluşturmaktaydı. Bu nedenle Selanik Askeri Rüştüyesinde, Atatürk'ün kişisel gelişimine ve sonraki yıllarda liderliğine katkı sağlayacak bir eğitim-öğretim programı uygulandığı görülmektedir (Ertan 2017: 64). Atatürk daha sonra sırasıyla 1896-1899 yılları arasında Manastır Askerî İdadisinde okumuş ve 1899 yılında ise

Harbiye'ye girmiştir. Nitekim burada aldığı kaliteli modern eğitim, insanlarla devamlı sosyal ilişki içinde bulunması, burada eğitim gören nitelikli insanlarla yakın arkadaşlıklar kurması vb. gibi şeyler onun kahramanlık özelliklerini oluşturmasında ve bilhassa bu yönün tetiklenmesinde büyük katkısı olmuştur. Bu nedenle Atatürk'ün bu askeri okullarda aldığı eğitim-öğretimin kahramanlık özelliğinde asıl rol oynadığını söylemek mümkündür. Askerlik Atatürk'ün kaderi olmuş. O kader sayesinde Türk Milleti'nin lideri ve kahramanı olmuştur.

Atatürk'ün asker kökenli olması ile bağlantılı olarak önemli bir hususa değinmek gerekir. Osman Turan, '*Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*' adlı eserinde, Türkler tarafından şu dört şeyin hem İslam öncesi hem de İslam sonrası kutsal olduğunu söylemiştir: Din, devlet, mülk (vatan) ve millettir (Turan 1978: 183). Atatürk'ün, vatan, millet, Türklük gibi düşünceleri Harbiye yıllarında olgunlaşmıştır. Hatta o bu düşüncelerini yakın arkadaşları ve çevresine yayma konusunda büyük çaba sarf etmiş, daha fazla insana ulaşmak için bir gazete çıkarmaya başlamıştır (Ertan 2017: 68-69). Bu nedenle Atatürk Osmanlı Devleti dönemindeki ümmet anlayışına dayalı bir sistem yerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuş ve akabinde yapmış olduğu birtakım inkılaplar sayesinde Türk devlet sistemini ikame etmiştir. Atatürk, devletin bütün kurumlarını Türk milliyetçiliği üzerine inşa etmiştir (Kocatürk 1984: 168).

Atatürk'e askeri okullarda aldığı eğitimin derin bir muhakeme yeteneği kazandırdığı açıktır. Muhakeme yeteneği de kahramanların başka bir özelliğidir. O, henüz Harbiye'nin ilk yılında öğrenci iken 1897 tarihinde Türk Yunan Savaşı ortaya çıkmıştır. Atatürk bu savaşla ilgili notlar tutmuştur. Notlara bakıldığında savaşın sebep sonuçlarını ne kadar iyi analiz ettiği görülmektedir. Osmanlı ve Yunan ordularının savaş sırasında yapmış olduğu hataları yazmış ve bunları kendince değerlendirmiştir (Atatürk'ün Not Defteri 2005: 38-39).

Bunun yanında Atatürk kahramanlığını tarihten ve tarihi çok iyi bilmesinden almaktadır. O, ciddi bir tarihsel birikime ve bilince sahipti. Atatürk'ün tarihe olan ilgisi Manastır Askerî İdadisi'nde lise öğrencisiyken, tarih öğretmeni Kolağası Mehmet Tevfik Bey (Bilge) sayesinde daha da artmıştır (Güler 2007: 90). Mehmet Tevfik Bey yazmış olduğu eserlerde ve öğrencilerine vermiş olduğu tarih derslerinde Türk milliyetçiliğini savunmuştur. O, Batıların Osmanlı İmparatorluğu için ifade ettiği "*Hasta Adam*" tabirini hiçbir zaman kabul etmediğini belirtmiştir. Aksine, Türk Milleti'nin tarih boyunca yüksek kültür ve medeniyete sahip olduğunu, bu yüksek kültür ve medeniyetle dünya ve İslam Medeniyeti'ne çok önemli katkıların olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle Türk Milleti'ne atalarının ve geçmişinin yanlış anlatıldığını savunmuş, Türk ırkının tarihte oynadığı önemli rolleri her vesile ile dile getirmeye

çalışmıştır (Gör 2018: 4). Atatürk, öğretmeni olarak Mehmet Tevfik Bey'i ve düşüncelerini örnek almıştır. Bu nedenle onun sayesinde milli şuuru daha da artmıştır. O zaman diyebiliriz ki kahramanların yetişmesinde eğitim aldığı kişi ve görüşleri çok etkilidir. Çünkü o kişi kahramanın kişiliğini ve karakterini yönlendirme de daha ön plana çıkmaktadır.

Her ne kadar konunun burasında yeri değilse de çalışmada bağlantıyı kurmak için, Atatürk'ün bu tarih şuurunun vefat etmesine kadar devam ettiğini belirtmek gerekir. Nitekim bir sözünde *“Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır”* (İnan 1959: 297) diyerek tarihin yol gösterici olduğuna vurgu yapmıştır. Kendisi de bütün yaşamı boyunca tarihin rehberliğinden faydalanmıştır. Geçmişte yapılan hataları tekrar etmemiştir. Hatta tarih ve Türk dilinin doğru öğretilmesi için Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'nu kurmuştur. Türk Tarih Kurumu'nun çalışmaları doğrultusunda çeşitli arkeolojik kazılar sayesinde Anadolu'da İslam'dan önceki Türk tarihi aydınlatılmıştır. Türk Tarih Kurumu okullar için çeşitli ders kitapları hazırlayarak çocuklara geçmişin doğru bir şekilde sunulmasına öncülük etmiştir.

Atatürk'e kahraman unvanının erken tarihlerde, Osmanlı Devleti döneminde henüz bir askerken verildiği görülmektedir. Mustafa Kemal'in genç bir askerken gösterdiği kahraman özellikleri ile halkın gözünde ulusal bir kahraman olarak anılmaya başlamıştır. Burada onu kahraman olarak anıtlara taşıyan Çanakkale Savaşı'ndaki rolüne değinmek gerekir. Mustafa Kemal'e, I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Savaşı'nın devam ettiği günlerde Anafartalar Grup Komutanlığı verilmiş ve 9-10 Ağustos'ta Anafartalar Zaferi'ni kazanmıştır. Bu olay I. Dünya Savaşı'nın seyrini etkilemiş ve İstanbul basını tarafından artık o *"Anafartalar Kahramanı"* olarak tanıtılmıştır. Bundan sonra Mustafa Kemal ismi adeta Çanakkale Savaşları ile özdeşleştirilerek, artık o yeni bir sıfatla *"Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal"* diye yazılmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal, bundan sonra sadece Anafartalar Kahramanı olarak değil aynı zamanda *"İstanbul'u Kurtaran Kahraman"* ve *"Payitaht Kurtaran Kahraman"* unvanı ile de anılmaya başlanmıştır (Özçelik ve Güneş 2016: 249; Akbıyık 2002: 439). Çanakkale Savaşı'nın üzerinden üç dört yıl geçtikten sonra bile İstanbul gazetelerinin sütunlarında Mustafa Kemal resmiyle birlikte Anafartalar kahramanı yazısıyla yer aldığı görülmektedir (Vakit Gazetesi, 5 Ekim 1919; Akşam Gazetesi, 6 Ekim 1919). Burada, toplumsal hafızada onun kahraman olarak unutulmadığını söylemek mümkündür. Çünkü Millî Mücadele başlayalı henüz 5,6 ay olmuşken büyük İstanbul gazetelerinde onun Anafartalar Kahramanı olduğunun tekrar hatırlatılması ve bu şekilde dile getirilmesi İstanbul

Hükümeti'nden çekinmeden cesurca atılmış bir adımdır. Bu durum onun Millî Mücadele döneminde liderliğe getirirken tekrar kahraman olmasının da önünü açmıştır.

Kahramanın özelliklerinden birisi de ihtiyatlı olmak ve bunun gerektirdiği gibi davranmaktır. İhtiyatlı olmanın gerektirdiği bütün her şeyin Atatürk'ün yaşamında en baştan beri var olduğunu görmekteyiz. Atatürk, bir iş için acele etmez, şartların olgunlaşarak zamanın gelmesini beklerdi. Millî Mücadele öncesinde ve devam ederken millet ve ordu, padişah/halifenin olumsuz olarak yapıp ettiği işlerden haberi yoktu. Ayrıca halk ve ordu asırlardır beri devam eden İslam'ın en büyük simgelerinden olan halifeye derinden bağlıydı. Atatürk eğer Millî Mücadele'ye başlarken halifenin olumsuz işler yaptığından dem vurarak başlasaydı, halk ve ordu tarafından kabul görmeyeceğini ve hatta kendisinin isyan eden, hain ve dinsiz olarak nitelendirileceğini biliyordu. O nedenle amacının padişahı ve halifeliği kurtarmak olduğunu belirtmiş, onları koruyacağını söyleyerek, yoluna devam etmiştir. Burada Atatürk'ün ihtiyatlı davrandığı görülmektedir. Böyle davranarak hem halk ve ordunun desteğini almıştır. Her şey bittiğinde ise sırasıyla önce saltanatı sonra ise halifelik kurumunu lağv etmiştir. Bu durumu kendisi Nutuk'ta: *“Tatbikatı birtakım safhalara ayırmak ve vakalardan ve hadiselerden istifade ederek milletin hissiyat ve fikirlerini hazırlamak ve kademe kademe yürüyerek hedefe ulaştım”* diye ifade etmiştir. Hatta bunu milli bir sır gibi sakladım diye ifade eden Atatürk *“ben, milletin vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme kabiliyetini, bir milli sır gibi vicdanımda taşıyarak, peyderpey bütün toplumumuza tatbik ettirmek mecburiyetinde idi”* demiştir (Atatürk 2015: 39-40).

Atatürk'ün ihtiyatlı olmasının ve gereken zamanın gelmesini beklemesine en güzel örneği Millî Mücadele'nin başlarında yapılmış olan Erzurum Kongresi'nde görmekteyiz. Mazhar Müftü Kansu, *“Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber”* adını vermiş olduğu hatıratında, Mustafa Kemal Paşa'nın, kongrenin bittiği akşam kendisine ülkenin geleceğine yönelik olarak kafasında tasarladığı planları not ettirdiğini söylemiştir. Bu notlarda; zaferden sonra yeni hükümet şeklinin Cumhuriyet olacağını, padişah ve hanedanın durumu hakkında zamanı gelince gerekenin yapılacağını, fesin kaldırılacağı ve yerine medeni milletler gibi şapka giyileceği, son olarak ise Arap harflerinin kaldırılarak Latin harflerinin kabul edileceği vardır (Kansu 1997: 127-131). Erken sayılabilecek bir dönemde Atatürk'ün bunları düşünmesi ciddiye alınacak bir durumdur. En şaşılması gereken ise bunların hepsini on yıl içinde gerçekleştirmesidir. Bu inkılapların hepsi radikal reformlardır. O, kahramanın özelliklerinden olan ihtiyatlı olma ve bir işin zamanın gelmesi durumunu, sabırla beklemiş ve isteklerini bu şekilde gerçekleştirmiştir.

Kahramanlar iki gruba ayrılmaktadır. Buna göre biri yerel ve evrensel diğeri ise sıradan ve seçilmiş kişilerdir. Yerel diye nitelendirilen kahramanlar, sadece kendi toplumlarına hizmet eden kişilerdir. Onlardan saygı görürler ve etki alanı onlar nezdindedir. Ama evrensel olarak nitelendirilen kahramanlar ise bütün dünya için mesaj getiren kişilerdir (Cameron 1994: 91-93). Bu kahraman tanımlamasından yola çıkarak Atatürk'ün evrensel bir kahraman olduğunu söyleyebiliriz.

Atatürk'ün evrensel özelliklerini kanıtlayan UNESCO Genel Kurulu'nun aldığı bir karar vardır. UNESCO, bu kararda 1981 yılında yani Atatürk'ün doğumun 100. yıldönümünde onu anmak, onun kişiliğini ve eserlerini bütün dünyaya tanıtmak amacına yönelik bilimsel toplantılar düzenleyerek, bu konuda Türkiye ile iş birliği yapmak istemiştir. UNESCO, Atatürk'ü seçmesindeki amacı şöyle sıralamıştır: Olağanüstü bir devrimci olarak özellikle sömürgecilik ve emperyalizm anlayışı karşısında dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın değerli olduğunu söyleyerek bunlara öncülük yapmıştır. Bütün yaşamı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, din, ırk ayrımı gözetmeden bir uyum ve iş birliği çağının doğacağına inanmış, her zaman barış, uluslararası anlayış ve insan haklarına saygılı olmuştur. Alınan bu tarihsel karar hem Atatürk'ün uluslararası yönünün değerlendirilip kabul edilmesinde önemli bir olay hem de Atatürk'ün benimsediği, yaydığı ve uyguladığı ilkeleri, dünya uluslarının da benimsediğine bir kanıttır. Atatürk'ün evrenselliği sadece bununla sınırlı değildir. Bunun için onun hakkında dünyada yazılan eserlerle de bakılarak onun evrenselliği kanıtlanabilir. Bırakın şu an günümüzü, onun vefatının daha yirmi beşinci yılında bile kendisi hakkında çeşitli dillerde, 3.000 kadar eser yazılmıştır (Erendil 1990: 10-12). Bu nedenle Atatürk, hakkında en çok yayın yapılan nadir devlet adamları arasında gösterilmektedir (Çevik 2008: 210). Günümüzde onun hakkında yazılan eserlerin sayısı ise çok fazladır. Gerçek sayısını bilmek, tahmin etmek güçtür.

Kahramanlar, toplumu için mücadele eder ve onlara hayatını adar. Toplumda, kahramandan başarılı olmasını bekler. Nihayetinde kahraman başarılı olursa, toplumu onu yücelterek, ona kahraman nitelendirmesi dışında şampiyon vb. gibi üstün niteliklere sahip kimse olarak adlandırır. Mustafa Kemal Atatürk'e Sakarya Muharebesi'nin kazanılmasından sonra 19 Eylül 1921 tarihinde çıkan kanunla, "Müşir" (Mareşal) rütbesi ile "Gazi" unvanı verilmiştir (Kocatürk 1973: 192). Nitekim burada Gazi unvanının savaşta düşmanı yenmiş sağ olarak dönen anlamının dışında şampiyon manasında da kullanıldığını söylemek mümkündür. O, Türk milleti nezdinde alınının akıyla şampiyon olarak çıkmış Gazi'dir.

Atatürk ve Kahramanlık Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme

Kahramanın bir diğer özelliği de ortaya çıkan sorunların üstesinden fiziksel güç kullanmadan gelmesidir. Kahraman, fiziksel güç kullanmak yerine akli ön plana çıkararak problemleri çözmeye çalışır. Atatürk'ün de hem Millî Mücadele döneminde hem de sonrasında ortaya çıkan sorunları her daim aklını kullanarak çözmeye çalıştığını görmekteyiz. O fiziksel gücü en son çare olarak düşünmüştür. Atatürk, daha öğrencilik yıllarından itibaren her şeyde akli ön plana çıkararak pratik çözümler ürettiği görülmüştür. O her daim okuma ve araştırma tutkusu içine girmiştir. Bunlardan dolayı büyük bir bilgi birikimi ve tecrübenin yanında iyi bir ileri görüşlülük elde etmiştir (Kili 1998: 102). Atatürk, Türk Milleti'nin geri kalmışlığının ancak eğitimle, ilimle çözüleceğini söylemiştir. Bunun için: "*dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cehalettir, delâlettir. Yalnız, ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişmesini idrak etmek ve ilerlemeyi zamanla*" izlemenin şart olduğunu belirterek öğretmenlere de: "*eğitim ve öğretim için aldığımız yeni nesli de gerçeğin nurlarıyla doğuşuna etkili, etmen (âmil) olacak surette yetiştireceklerini vaat etmişlerdi. Bu hepimiz için iftihara değer bir noktadır*" demiştir (Erendil 1990: 9-10).

Kahramanlar, inisiyatif alan kişilerdir. Acele karar verilmesi gereken bir durumda bağımsız düşünebilme yeteneğine sahiptirler. Hemen bütün sorumluluğu üzerine alarak meselenin çözülmesi için çalışırlar. Nitekim Atatürk Sakarya Savaşı'ndan önce Başkumandanlık Kanunu'nu çıkararak ordunun başına geçmiş ve bütün sorumluluğu üzerine almıştır. Başarısı olduğu bir durumda başına gelecekleri bilmesine rağmen böyle çok önemli bir görevde inisiyatif kullanmıştır. Onun Başkumandanlık Kanunu çıkarken üzerine aldığı bu çok büyük tarihi sorumluluğu anlatmadan geçmek olmaz. Çünkü burada tamda sadece kahramanın gösterebileceği bir örneği sergilemiştir:

Yunanlılar Afyon ve Kütahya'yı işgal etmiş ve Türk ordusu Sakarya Nehri gerisine çekilmiş ve Meclis'te Mustafa Kemal kastedilerek "*Ordu nereye gidiyor; millet nereye götürülüyor? Bu gidişin elbette bir sorumlusu vardır; o nerededir? Onu göremiyoruz. Bugünkü durumun gerçek yaratıcısını ordunun başında görmek isteriz*" gibi sert tartışmalar yaşanmıştır. Burada, Mustafa Kemal'in de bizzat ismi verilerek onun derhal başkumandan olarak ordunun başına geçmesi bile istenilmiştir. Gelişmeleri izleyen Mustafa Kemal, hiç düşünmeden bir kahraman gibi kendini öne atmış ve 4 Ağustos 1921 tarihinde Meclis Başkanlığı'na Başkomutan olmak istediğini belirten bir önerge vermiştir. Başkomutanlığı kabul ettiğini ve bu yetkinin 3 ay gibi kısa bir müddetle sınırlandırılmasını istediğini belirtmiştir. Çünkü bu durumdan ülkeyi ancak Mustafa Kemal çıkarabilirdi. Hiç kimsenin aklına da ondan başka biri

gelmemekteydi. Meclis, 5 Ağustos 1921 tarihinde üç ay ile sınırlandırılmak ve istedikleri zaman bunun süresini uzatmak üzere Mustafa Kemal'e başkumandanlık verilmiştir. Başkumandanlık Kanunu, 31 Ekim 1921'de, 4 Şubat 1922'de, 6 Mayıs 1922'de üç kez uzatılmıştır. Özellikle 6 Mayıs 1922 tarihinde tekrar uzatılma isteğinde Mecliste oldukça ciddi tartışmalar yaşanmasına rağmen 20 Temmuz 1922'de ise Mustafa Kemal Paşa'nın Başkumandanlık yetkisi süresiz olarak uzatılmıştır (Müjdecı 2014; Atatürk Ansiklopedisi 1922). Bu yetki ile Mustafa Kemal Paşa, bütün sorumluluğu üzerine almış ve Millî Mücadele'nin zaferle taçlandırılmasını sağlamıştır.

Görüldüğü üzere Atatürk cesurca bir karar vermiştir. Burada aklını kullanarak askeri dehasını göstermiştir. Atatürk'ün karar vermek istediği konularda şu nitelikleri taşıdığı görülmektedir: “1. Verileri toplar, 2. Bütün ihtimalleri tartar, 3. En uygun olanını seçer, 4. Hislerini araştırır, 5. Uygun zamanı seçer, 6. Sonuna kadar takip eder, 7. Cesur olur, 8. Engin bir özgüven sahibidir. Atatürk'ün özgüveninin temelinde kendine has özellikleri vardır. 1. Karaktere dayanan özgüven, 2. Yeteneğe dayanan özgüven, 3. Uzmanlığa dayanan özgüven, 4. Tecrübeye dayanan özgüven, 5. Kararın kalitesine dayanan özgüven...” vb. gibi. Böylece Atatürk'ün, inançlı, vizyon sahibi, cesur, plancı, programcı, vb. gibi özelliklerin hepsine sahip bir insan ve toplum mühendisi olduğunu söylemek mümkündür (Sönmez 2006: 37-38). Millî Mücadele'nin kazanılmasında bu yönlerini kullandığı gibi bunları Cumhurbaşkanı olduğu andan vefatına kadar devam ettirmiştir.

Atatürk, kahramanlığı sadece kendisinde görmez ve milletini onura etmek için bu özelliği asıl onlara yüklemektedir. Türk Milleti'nin içinden asırlar boyunca çeşitli kahramanlar ortaya çıktığını söylemiş ve “... İç tarihimize bir göz gezdirdiğimiz zaman bu memlekette sayılan ve hürmet gören şahısların ekserisin fakir ailelerden doğmuş, insanlığı, memlekete olan hizmeti, cesareti, sevgisi, kahramanlığı ile tanınmış fazilet erbabı kimselerdir” diyerek bunun önemini vurgulamıştır (Karal 1981: 148). Atatürk, gerçekleştirmiş ve başarmış olduğu bütün her şeyin Türk Milleti'nin sayesinde olduğunu defalarca vurgulamıştır. Cumhuriyetin ilk tarih ders kitaplarından olan ‘Türk Tarihinin Ana Hatları’n da “Ey Türk milleti! Sen yalnız kahramanlık ve cengâverlikte değil, fikirde ve medeniyette de insanlığın şerefisin. Tarih, kurduğun medeniyetlerin övgüleriyle doludur. Mevcudiyetine kasteden siyasi ve toplumsal etkenler birkaç asırdır yolunu kesmiş, yürüyüşünü ağırlaştırmış olsa da on bin yıllık fikir ve kültür mirası, ruhunda bakır ve tükenmez bir kudret halinde yaşıyor” (Sönmez 2006: 41) demiştir. Atatürk burada hem Türk milletini onura etmiş hem de bunu bir tarih ders kitabına

ekleterek gelecek nesilleri bu kahramanlıktan haberdar ederek, ne denli büyük bir mirasa sahip olduklarını göstermek istemiştir.

Kahramanın özelliklerinden birisi de güçlü ve korkusuz olmalıdır. Kahramanın korkusuz tavrı karşısında hiçbir düşman duramaz. Mustafa Kemal, cesur ve soğukkanlı bir yapıya sahipti. Onun bu yapısı cüretli bir şekilde korkmadan, çekinmeden kararlar verip uygulamasına olanak verirken aynı zamanda sabır da kazandırmıştır (Atatürk ve Askerlik Sanatı 1985: 65). O, risk almaktan hiçbir zaman korkmayan bir kişiliğe sahipti. Bu nedenle o vefat ettiğinde bile yabancılar tarafından çekilen taziye mesaj ve telgraflarda *'korkusuz bir savaşçı'* olarak anılmıştır (Akçakayalıoğlu 1998: 509-510).

Kahraman sadece fiziksel olarak değil ilim, fen ve sanat alanlarında da kendisini yetiştiren kişidir. Atatürk, her ne kadar asker kökenli bir kişi olsa da onun ilim bilime verdiği önem büyük olmuştur. Öğrenciliğinden vefatına kadar birçok alanda çeşitli kitaplar okumuştur. Anıtkabir Atatürk Kitaplığında bulunan 4000'e yakın eser bunun kanıtıdır. Atatürk'ün okuduğu bütün kitaplar ve bu kitapların içerisine düştüğü çeşitli notlar 24 cilt olarak da yayınlanmıştır (Çevik 2008: 210). Ayrıca milletlerin tarihine genel olarak bakıldığı zaman devleti kuran liderlerin arasında çok azının eğitim uygulayıcısı olduğu göze çarpmaktadır. Atatürk bu çok az kişinin arasında belki en önde gelen isimdir. O, eğitimci kişiliğiyle eğitim uygulayıcısı görevini de üstlenmiş ve bu sayede bizzat Türk Milleti'nin verdiği *"Başöğretmen"* unvanına sahip olmuştur (Sönmez 2014: 8). Diğer milletlerin liderleri arasında bu unvanla da anılan başka bir kişi yoktur. O, bir kahraman olarak kendini eğitim alanında yetiştirdiği gibi toplumunun da yetişmesine örnek olmuştur.

Türk ve yabancı gazeteciler Millî Mücadele'nin tamama erip zaferle taçlandırıldığı günlerde, Mustafa Kemal Paşa'ya, *"İşte memleketi kurtardınız. Şimdi ne yapmak istersiniz?"* diye sormuşlardır. Mustafa Kemal, bu soruya hiç kimsenin aklına gelmeyeceği bir biçimde; *"Maarif vekili olmak ve millî irfanı yükseltmeye çalışmak en büyük emelimdir"* diye cevap vererek, *"Eğer Cumhur reisi olmasam, Maarif vekili olmak isterim"* demiştir. Bu konuşma Atatürk'ün eğitime verdiği değeri gösteren en güzel kanıttır (Yamaner 1999: 59-60).

Atatürk, her daim ilim ile aklın birleşmesinden hakikate erişileceğini belirtmiştir. Bunun dışında başvurulacak yolların bir çıkmaza gireceğini, ortaya çıkacak meselelerin bir türlü çözüme erişmeyeceğini vurgulamıştır. Nitekim onun ilme ve akla önem verdiği önemi *"... Benim manevî mirasım ilim ve akıldır"* dediği sözde görmekteyiz (Dönmez 1998: 48-56).

Kahraman, asla esaret altında yaşamayı kabul etmez ve esaret altında yaşamaktansa ölmeyi tercih eder. Onlar, hürriyete uğruna mücadele ederler ve gerekirse bu uğurda canını feda ederler. Atatürk *“Hürriyet ve istiklal benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan aşk-i istiklal ile meftur bir adamım... Bence bir millette şerefın, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve baka bulabilmesi mutlak o milletin hürriyet ve istiklaline sahip olmasıyla kaimdir...”* demiştir. Böylece o bağımsızlığı kutsal bir kavram olarak nitelendirerek, bağımsızlığın sağlanması için ölümün bile göze alınması gerektiğini söylemiştir (Bolat 2006: 52).

Kahraman, çalışkan olmalıdır. Vatanı ve milletini ancak çalışkan olmakla düşmandan kurtarır. Çalışkan olmakla vatanının geleceğini daha ileriye taşır. Mustafa Kemal, Harp Akademisi’nde eğitim ve öğretim gördüğü yıllarda hem ruhunda hem kafasında fırtınalar koparan düşünce ve duyguları yoğun bir şekilde yaşamaktaydı. O, ülkenin bulunduğu durum karşısında çok üzülmemektedir. Sadece üzülmeyle kalmamış, vatan ve hürriyet için çalışmaktan, ülkenin geleceği için çözümler üretmekten için çabalamış, hatta çoğu geceler gözüne uyku bile girmemiştir (Sürmeli 2003: 105).

Kahramanın en önemli özelliklerinden birisi de merhametli olmasıdır. Atatürk, merhamet sahibi bir kişi olarak, insanı ve insanlığı severdi. Kendisi asker olmasına rağmen boş yere savaş yapmaktan ve kan akıtmaktan hiç hoşlanmazdı. Bu durumu sözlerine de yansıtmıştır. Nitekim Millî Mücadele’nin sonuna doğru yaklaşırken Büyük Taarruz’ un akabinde İkdam gazetesi muhabirine 24 Eylül 1922 tarihinde İzmir’de verdiği demeçte: *"Hiçbir vakitte boş yere kan dökmek istemedik ve istemeyiz. Milletimizin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gerçek tutumu böyledir"* demiştir. Atatürk bu insancıl ve merhametli yönünü bizzat muharebe meydanında da kanıtlanmıştır. O birinde muharebe meydanını gezerken bir düşman bayrağının yere düştüğünü görmüş ve yanında bulunanlara seslenerek: *"Bu bayrağı kaldırınız, yenilmiş bir düşman bayrağı fakat o bir milleti, bir orduyu temsil ediyor, yerde kalmaya lâyık değildir"* demiştir. Atatürk, yönetim altında bulunan halka karşı merhametle muamele edinilmesi ve onlara şefkatle davranılmasını gerektiğinin önemine vurgu yapmıştır. Özellikle bu konuda memurların halka iyi davranması gerektiğini öğütlemiş ve 1 Kasım 1937'de TBMM'yi açarken: *"ileri Hükümetçiliğin şiarı, halkı, kudretine olduğu kadar şefkatine de içtenlikle inandırılabilmesidir. Büyük, küçük bütün Cumhuriyet memurlarında bu anlayışın en geniş ölçüde gelişmesine önem vermek, çok yerinde olur"* demiştir (Erendil 1990: 18). İşte bir kahramana yakışan merhamet ve şefkate budur. Görüldüğü gibi sadece halkına karşı değil

Atatürk ve Kahramanlık Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme

bütün insanlığa karşıda merhametli olunması gerektiğini belirtmekle kalmamış, bunu hem yaşantısında hem de konuşmalarında dile getirmiştir.

Kahraman, vatani için mücadele ettiği gibi aynı ölçüde dini için de mücadele etmektedir. Nitekim Atatürk, küçüklüğünden itibaren dinle kültürün iç içe geçtiği bir ortamda yetişmiştir. Bu durum Atatürk'ün manevi yönünü oluşturmuştur. Atatürk, bu yön sayesinde Millî Mücadele döneminde din temalı konuşmalar yapmış hatta Zağanos Paşa Camii'nde hutbe bile okumuştur. Millî Mücadele döneminde halifenin halkın dini duygularını istismar ettiğini vurgulamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra din istismarcılarına karşı sert önlemler almıştır. Atatürk, adeta dinin doğru öğretilmesi için büyük mücadele sarf etmiştir. Din eğitiminin, başka yerlerde değil okullarda, modern tekniklerle verilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Halkın din konusunda doğru şekilde aydınlatılması ve Arapça olan hutbenin Türkçe olarak okutulmasını sağlamıştır. Halkın, Kur'an-ı Kerim'i anlayabilmeleri için Elmalılı Hamdi Yazır'a Kur'an tefsiri yazdırmıştır. İslam dininin doğru kaynaklardan öğrenilmesi için tekke ve dergâhları kapatarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nı kurmuş ve dini sadece birilerin tekeli olmak durumundan çıkarmıştır.

Atatürk, Türk Milleti'ni yok olmaktan kurtarıp, yeni bir devlet çatısı altında bir araya getirmiştir. Türk Milleti hem liderleri hem devletin kurucusu hem de eşsiz kahramanı olarak nitelendirdikleri Mustafa Kemal'e 24 Kasım 1934 tarihinde "Atatürk" soyadını vermiş ve tarihte eşine rastlanılmayacak bu övünç ile onu onurlandırmıştır.

Atatürk hem Atatürk soyadını hem de halkının kendisine verdiği kahraman sıfatının her daim farkında ve bilincinde olmuştur. Atatürk, halkının kendisine verdiği kahraman sıfatının sorumluluğunu o kadar içselleştirmişti ki, bunu 1935'te mason localarını kapatmak istediğinde ön plana çıkarmıştır. Atatürk'ün localarını kapatmak istediğini duyan bu masonlar, Doktor Mim Kemal'i de yanlarına alarak Atatürk'e; "Efendim biz zaten maiyet-i devletinizdeyiz, fakat siz meşrik-i azamımız olursanız biz pervane gibi etrafınızda dönüp dolaşırız" dediler. Atatürk "Benim milletim bana kahraman sıfatını verdi, ben sizin gibi, bir çift Yahudi'ye uşak mı olacağım? Bu gece sabaha kadar Türkiye'deki bütün localarınızı kapatmadığınız takdirde yarın teşkil edeceğim divan-ı harbi örfi'ye hepinizi verir ve astırırım! Haydi defolun karşımdan!" diyerek onları kovmuştur (Bülbül 2020; Koca 2014). Bu örneği vermemizde sebep Atatürk'ün kahraman sıfatını içselleştirdiği ve bunun sorumluluğunu her daim hissetmesinin yanında onun halkının kendisine kahraman sıfatını vermesini vurgulaması ve dillendirmesi olmuştur. Burada çok iddialı olacak ama araştırdığımız kadarıyla Atatürk'ün bizzat kendi

ağzından halkın kendisine kahraman sıfatını verdiğini ilk kez burada dillendirmiştir. Çünkü öncesinde başka bir örnekle karşılaşılmamıştır.

Atatürk'ün kahramanlık yönünün henüz Millî Mücadele devam ederken tiyatro oyunlarına yansıtıldığı görülmektedir. Tabi ki bu tiyatro oyununda Atatürk kahraman olarak başrolde dir. Atatürk'ü bir oyun kişisi olarak sahneye çıkaran ilk eser, olan Necmettin Sami Bey'in Sakarya Kahramanları (millî piyes 3 perde) adlı oyunlarıdır. Burhanettin Bey Serbest-Tiyatro- Vodvil Heyetlerinin, 5 Mayıs 1922'de Kuşdilinde sergiledikleri bu oyunda, Mustafa Kemal Paşa'yı Baki Bülent Bey temsil etmiştir. Bu eser Sakarya Savaşı üzerine yazılmıştır. Oyunun son perdesinde ise Mustafa Kemal Paşa'nın Sakarya Savaşı gazilerini yoklamıştır (Tunçel 2013: 107).

Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'ün bu savaşa katılan Türk insanına verdiği gücü ve ilhamı konu alan, 1923 yılından sonra yazılmış oyunlar arasında:

“Aka Gündüz'ün, Beyaz Kahraman (1932), Köy Muallimi (1932), Mavi Yıldırım (1934), Faruk Nafiz'in, Akın (1932), Kahraman (1933), Özyurt (1932), Ateş (1939), Yaşar Nabi'nin, Mete (1932), Beş Devir (1933), Hasan Tahsin Okutan'ın, Kurtuluş (1932), Halit Fahri'nin, On Yıllık Destanı (1933), İnkılâp Çocukları (1933), Galip Naşit'in, Destan (1933), Behçet Kemal'in (Çağlar), Çoban (1933), Ragıp Nurettin'in, Mektepli Çantası, (1933), Baha Hulûsi'nin, İsimsiz Facia (1933), Vasfi Mahir'in, Yaman (1933), Nihat Sami'nin, Kızıl Çağlayan (1933), Kazım Nami'nin (Duru), Uyanış (1933), M. Feyzi'nin (Sözener), Sönen Ümit (1933), Yurdum İçin (1936), Gönüllülerin Türküsü (1937), H. İlhan'ın, Gün Doğarken (1933), Münir Hayri Egeli'nin, Bayönder (1934), Yunus Nüzhet'in (Gerçek), Hedef (1934), Nüzhet Haşim Sinanoğlu'nun, Bir Zabit'in On Beş Günü, (1934), Sakarya (1934), Hüsamettin Işın'ın, Atatürk'e İlk Kurban (1935), Vehbi Cem Aşkun'un, Atatürk Köyünde Uçak Günü (1936), M. Feyzi'nin (Sözener), Nahit Sırrı Örik'in, Sönmeyen Ateş (1938), Peyami Safa'nın Gün Doğuyor (1938), Hüseyin Pala'nın, Mete'nin Atatürk Rüyası (1943)” adlı oyunları zikredilebilir” (Tunçel 2013: 109).

Atatürk'ün kahramanlığını ele alan tiyatro oyunlarında ana tema onun bir destan kahramanı olarak idealize edilerek yansıtılmaya çalışılmasıdır. Nitekim burada amacın onun bu yönünün görsel olarak ortaya koyması ve özellikle gelecek nesillere örnek almalarını sağlamaya yönelik olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk'ün çocukluğundan Çanakkale Savaşı'na, oradan Millî Mücadele Döneminden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş sürecinden sonrası gelişmeler değerlendirildiğinde; onun sahip olduğu kahraman unvanına ve kahramanların özelliklerine haiz olan vasıflara ne kadar layık olduğunu söylemek mümkündür. O hem liderlik hem de

kahramanlık özelliklerini bir arada yürüten sadece halkı tarafından değil başka kişiler tarafından da kahraman olarak nitelendirilmiştir. Onun bu yönü onu yerel bir kahraman olmaktan çıkarmış ve evrensel bir kahraman yapmıştır. Bu nedenle hem Türkiye’de hem de bütün dünyada kahraman olarak anılmıştır. Bunu, kendi çağdaşlarının da dile getirdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, Y. (2002). Atatürk’ün Hayatı, *Türkler Ansiklopedisi*, (16), 423-441.
- Akçakayalıoğlu, C. (1998). *Atatürk Komutan İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Akşam Gazetesi, 6 Ekim 1919.
- Aşkun, İ. C. (1988). Karizma ve Atatürk’ün Önderliğindeki Gelişimi, *Atatürk Yolu Dergisi*, 1(2), 201-213.
- Atatürk Ansiklopedisi. (2022). Başkomutanlık Kanunu (5 Ağustos 1921). <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/baskomutanlik-kanunu-5-agustos-1921/> (Erişim 22.03.2022)
- Atatürk ve Askerlik Sanatı. (1985). Genelkurmay ATASE Başkanlığı Genelkurmay Basımevi.
- Atatürk, G. M. K. (2015). *Nutuk*, 1. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Atatürk’ün Not Defterleri. (2005). Cilt 4, Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını.
- Baltaş, A. (2000). *Değişimin İçinden Geleceğe Doğru Ekip Çalışması ve Liderlik*, 1.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bolat, M. (2006). Genel Hatlarıyla Atatürk Dönem Türkiye’nin İkili İlişkileri, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 45-74.
- Bülbül, H. Z. (2020). *Heartland: “Bir Milletın Coğrafya ile İmtihanı”*, Cinius Yayınları.
- Cameron, R. (1994). Writing To Internalize Themes İn Literature, *The English Journal*, 83(8).
- Çevik, Z. (2008). Atatürk’ün Devlet Adamlığı Özelliklerinde Kutadgu Bilig’ten İzler, *Turkish Studies*, 3(2), 209-228.
- Dönmez, Ş. (1998). *Atatürk’ün Çağdaş Toplum ve Din Anlayışı*, İstanbul: Ay Işığı Yayınları.
- Erendil, M. (1990). Evrensel Nitelikleriyle Atatürk, *Atatürk Yolu Dergisi*, 2(6), 9-21.
- Ergun, E., Yalçınkaya, K. (2018). Liderlik Davranışlarının Çalışanların Değişim Kapasitesine Etkileri: Bir Araştırma Çalışması, *Business And Economics Research Journal*, 9(3), 681-696.
- Ertan, T. F. (2017). Çoklu Zekâ Kuramı ve Askeri Okul Hayatının Atatürk’ün Liderliğine Etkileri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (60), 55-71.
- Fromm, E. (2003). *Sahip Olmak Ya Da Olmak*, A. Arıtan (Çev.), Arıtan Yayınevi.
- Gök, E. S. (2019). *Türk Dili ve Edebiyatı Eğitiminde Kavram Çalışması Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1860-1923) Şiirde “Kahraman” ve “Kahramanlık” Kavramının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Gör, E. (2018). Atatürk'ün Tarih Öğretmeni Mehmet Tevfik Bilge'nin "Cihan Tarihinde Türkler ve Meziyetleri" Adlı Eseri, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (6), 1-30.
- Güler, A. (2017). *Sarı Paşa İnsan Atatürk*, Berikan Yayınevi.
- İnan, A. (1959). *Atatürk'ten Hatıralar ve Belgeler*, Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Kansu, M. M. (1997). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karal, E. Z. (1981). *Atatürk'ten Düşünceler*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kili, S. (1998). *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*, Ankara: Cumhuriyet Yayınları.
- Koca, Y. Z. (2014). *Atatürk Öldü Mü, Öldürüldü Mü?*, Kalipso Yayınları.
- Kocatürk, U. (1973). *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi*, Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2006). "Alp" Tarih Araştırmaları I, Y. K. Taştan (Haz.), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Lewis, B. (1998). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: TTK Yayınları.
- Mert, İ. S. (2021). Kahramanlığı Anlamak: Kahramanlık Olgusu Üzerine Bir Literatür Araştırması, *Savşad Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 117-144.
- Müjdeci, M. (2014). Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinde Büyük Taarruz, *Turkish Studies*, 9(1), 387-408.
- Özçelik, M., Güneş, M. (2016). Atatürk'e Verilen Ad ve Unvanlar ile Ona Yakıştırılan Sıfatlar, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (58), 245-278.
- Riches, B. (2017). What Makes A Hero? Exploring Characteristic Profiles Of Heroes Using Q-Method, *Journal Of Humanistic Psychology*, 58(5), 585-602.
- Sönmez, C. (2014). *Atatürk'te Çocuk Sevgisi*, 2. Baskı, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sönmez, S. (2006). Millî Bir Lider Olarak Motivasyon Dehası Atatürk, A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (31), 23-72.
- Sürmeli, S. (2003). *Mustafa Kemâl'in Öğrenim Hayatı ve Ona Dair Düşünceler*, *Atatürk ve Atatürkçü Düşünce (Seçilmiş Makaleler)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Şapolyo, E. B. (1958). *Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*, Rafet Zaimler Yayınevi.
- Tanpınar, A. H. (1996). *Yaşadığım Gibi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H., Tansel, S. ve Karal, E. Z. (1960). *Atatürk'ü Anarken*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Toksoy, N. (2006). Avrupa Gazetelerinde Atatürk'ün Ölümüyle İlgili Olarak Çıkan Haber ve Yorumların Türk Basımına Yansıması, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (37-38), 141-186.
- Tunçel, A. U. (2013). Tiyatro Eserlerinde Serlerinde Oyun Kişisi Olarak "Atatürk", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII (1), 105-149.

Atatürk ve Kahramanlık Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme

- Tural, M. A. (1994). Kahramanlık Kavramı ve Atatürk'ün Kişiliğinde Bu Kavramın Yeri (Trablusgarp, Çanakkale ve Sakarya'dan İzmir'in Alınışına), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10(30), 695-716.
- Turan, O. (1978). *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Nakışlar Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2021). Kahramanlık. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim 22.03.2022).
- Türkçe Sözlük. (2004). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uca, A. (2006). Atatürk'ün Doğumu ve Çocukluk Yılları (1881-1893), A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (31), 1-13.
- Utkan, K. (1984). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, İstanbul: Turhan Kitapevi.
- Vakit Gazetesi, 5 Ekim 1919.
- Yamaner, Ş. (1999). *Atatürk Öncesi ve Sonrasında Kültürel Değişim*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

